

Список бібліографічних посилань:

1. Про заставу: закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 47. Ст. 642.
2. Нижний С. В. Застава майнових прав як спосіб забезпечення виконання зобов'язань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2007. 16 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: закон України від 12.07.2001 № 2658-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 47. Ст. 251.
5. Про іпотеку: закон України від 05.06.2003 № 898-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 313.
6. Положення про валютний контроль: затв. постановою Правління Національного банку України від 08.02.2000 № 49. *Офіційний вісник України*. 2000. № 14. Ст. 573.

Одержано 25.04.2017

УДК 347.637

Ольга Володимирівна Розгон,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6739-3927>

**ВІДІБРАННЯ ДИТИНИ БЕЗ ПОЗБАВЛЕННЯ
БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ НА ПІДСТАВІ УХИЛЕННЯ ВІД
ВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ ЧЕРЕЗ НЕСТВОРЕННЯ
НЕОБХІДНИХ ЖИТЛОВО-ПОБУТОВИХ УМОВ**

Виховання дітей є головним моральним і правовим обов'язком батьків. Від того, як батьки виконують свої обов'язки, повною мірою залежить увесь процес розвитку дитини, а відповідно, і її формування, становлення як особистості [1, с. 256].

Невиконання або неналежне виконання батьками своїх обов'язків із виховання дитини тягне за собою притягнення батьків до юридичної відповідальності, а саме застосування до винної особи санкцій сімейно-правової відповідальності [2, с. 44]. Самостійність сімейно-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності обстоє і В. Мироненко, яка підкреслює, що теоретичне існування та практичне застосування заходів сімейно-правової відповідальності до батьків за неналежне виконання обов'язків із виховання виявляється у вигляді позбавлення батьків батьківських прав і відібрання дитини без позбавлення батьківських прав [3].

У разі застосування такої сімейно-правової санкції, як відібрання дитини без позбавлення батьків батьківських прав немає необхідності чекати настання шкідливих наслідків (вони і так очевидні, знехтуване ставлення до дітей ніколи не приведе до позитивних наслідків). Саме застосування такої санкції спрямоване на відвернення тих негативних наслідків, що може потягти за собою протиправна поведінка батьків [4].

Відібрання дитини у батьків – це теж санкція за невиконання батьківських обов'язків, але більш м'яка, ніж позбавлення батьківських прав.

Якщо дитина відбирається в осіб, що заміняють батьків, то відбувається відсторонення опікуна (піклувальника) від виконання своїх обов'язків, розірвання договору про патронат, скасування усиновлення. Якщо відпадуть причини, які перешкоджали належному вихованню дитини її батьками, суд за заявою батьків може ухвалити рішення про повернення їм дитини (ч. 3 ст. 170 СК України).

Оскільки підставою для відібрання дитини є випадки, за яких залишення дитини у батьків є небезпечним для її життя, здоров'я і морального виховання, то повернення дитини можливе лише при усуненні зазначених обставин (батько і мати вилікувалися, змінили поведінку, змінили ставлення до дитини тощо). Довести це слід позивачу, оскільки кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень (ч. 1 ст. 60 ЦПК України). Позивачем за цими справами виступає особа, в якій була відібрана дитина. Саме їй належить довести, по-перше, факт зникнення обставин, що були підставою для відібрання дитини, а по-друге, доцільність повернення дитини до рідної сім'ї.

Відповідно виникають запитання: чи можна розглядати несплату комунальних послуг батьками як ухилення від виконання своїх обов'язків із виховання дитини та нестворення для неї нормальних умов життя? Чи виникає за ці дії юридична відповідальність і чи доцільно буде в інтересах дитини її відібрання без позбавлення батьківських прав батьків?

Наведемо такий приклад. За борги за комунальні послуги у Татарстані відбирають дітей від батьків та відправляють до притулку, коли вдома, де вони проживають, за борги не надають комунальні послуги шляхом відключення, наприклад, від мереж централізованого опалення та гарячого водопостачання житлових будинків. Голова міської ради доручив відділу опіки віднімати неповнолітніх дітей у батьків, які мають борги за житлово-комунальні послуги (далі – ЖКП), а дітей відправляти до притулку на термін до трьох місяців [5].

Чи законними є дії місцевої влади щодо відібрання дитини саме через заборгованість за ЖКП? З цього приводу маємо декілька зауважень:

1) за чинним українським законодавством батьки мають переважне право перед іншими особами на особисте виховання дитини і мають право залучати до виховання дитини інших осіб, передавати її на виховання фізичним та юридичним особам; мають право обирати форми і методи виховання. Батьки мають право на відібрання малолітньої дитини від особи, яка тримає її в себе не на підставі закону або рішення суду (ст. 163 СК України). Тимчасове передання батьками дитини стороннім особам або закладам, наприклад, до дитячих закладів, не звільняє батьків від обов'язку щодо виховання та розвитку дитини.

Тобто чи може бути дитина відібрана від батьків на підставі рішення місцевої влади? Вважаємо, що ні. Оскільки процедура має відбуватися за участі органу опіки та піклування та через рішення суду.

Отже, наскільки можливо розглядати несплату боргів як протиправну поведінку, наслідками якої є нестворення нормальних або достатніх умов для проживання дитини?

Обов'язок батьків, закріплений у ч. 1 ст. 150 СК України, має конституційне походження. До кола обов'язків батьків входить турбота про здоров'я, фізичний, психічний і моральний розвиток дитини (ч. 2 ст. 150 СК України). Коло обов'язків можна поділити на дві групи: одна має відношення до фізичного розвитку дитини, який залежить від харчування, навколишнього середовища, в якому перебуває дитина; інша стосується психічного, духовного, морального розвитку дитини і передбачає існування більш складних за своєю природою засобів і методів формування дитини як особистості.

Отже, не здійснення належним чином турботи про здоров'я співвідноситься із залишенням дитини в житлі без опалення може призвести до наслідків, які спричиняють погіршення здоров'я дитини. Але не можна зрівнювати усі випадки, оскільки слід урахувувати взагалі стан здоров'я дитини, строк, на який можуть бути відключені комунальні послуги, та сезон, зокрема, опалювальний чи ні.

Що стосується відповідальності за невиконання або неналежне виконання обов'язку щодо виховання та розвитку дитини, то за ч. 4 ст. 155 СК України ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків є підставою для покладення на них відповідальності, встановленої законом. Але остання норма не уточнює, яку саме відповідальність нести-муть батьки у зв'язку з ухиленням від виконання батьківських обов'язків. Передбачається існування моральної та юридичної відповідальності, які закріплені в різних галузях права (сімейному, цивільному, адміністративному та кримінальному). В першому випадку відповідальність тягне за собою моральний осуд батьків, у другому – додаткові обтяження або покарання в установленому законом порядку. Під додатковим обтяженням маються на увазі несприятливі для порушника прав наслідки, які виходять за межі примусового виконання обов'язку [6].

Під час розв'язання спорів між батьками щодо визначення місця проживання дитини служба у справах дітей має захищати інтереси дитини з урахуванням рівних прав і обов'язків матері та батька щодо дитини. Працівник служби у справах дітей за місцем проживання дитини проводить бесіду з батьками та відвідує їх за місцем проживання.

Після обстеження житлово-побутових умов, проведення бесіди з батьками та дитиною служба у справах дітей складає висновок про визначення місця проживання дитини і подає його до органу опіки та піклування для прийняття відповідного рішення.

Відібрання дитини – це санкція як покарання. Але чи пропорційна вона неналежному виконанню батьківських прав при несплаті боргів за ЖКП? Або навпаки: чи свідчить відібрання дитини про гарантію захисту її прав і врахування її інтересів? Хоча коректніше використовувати термін «тимчасове передання батьками дитини стороннім особам або закладам, наприклад, до дитячих закладів, тобто до іншого місця проживання, де наявні житлово-побутові умови для дитини».

На наше переконання, слід спершу передавати дитину за офіційною процедурою (порядком, установленим законом) іншим родичам, наприклад на підставі ст. 161 СК України, а вже потім – до інтернатного закладу.

Також обов'язково мають бути захищені майнові права та інтереси дитини, особливо якщо вона є власником майна. Звідси впливає друге зауваження з окресленого прикладу: житлове приміщення щодо якого є борги за ЖКП, може належати і дитині.

Неналежне виконання батьками своїх обов'язків щодо управління майном дитини є підставою для покладення на них обов'язку відшкодувати завдану їй матеріальну шкоду та повернути доходи, одержані від управління її майном. Відповідно, якщо батьки не сплачують житлово-комунальні послуги, то вони певним чином не дбають про збереження та використання майна дитини в її інтересах.

Передання дитини родичам або органу опіки та піклування знімає проблему охорони майнових прав дитини, оскільки вона повністю покладається на плечі опікуна (піклувальника).

Крім того, як довго може тривати тимчасове переміщення дитини? Доки батьки не сплатять борги? Права дитини мають бути захищені й на тій підставі, що батьки мають надати місце проживання для дитини, наприклад, в інших родичів, як і у випадках, коли укладається договір купівлі-продажу квартири, але з обов'язковим наданням житлового приміщення для дитини.

Отже, видається доцільним зауважити, що обов'язки батьків учинити певні дії належним чином щодо охорони життя та здоров'я дітей пов'язані з обов'язком сплачувати борги за ЖКП.

Можна стверджувати, що у разі виникнення ситуації, коли не будуть створені житлово-побутові умови та, як наслідок, здоров'я дитини може погіршитися, суд з урахуванням її характеру та особи останніх, а також інших конкретних обставин може задовольнити позов про необхідність змінити ставлення до виховання дитини, покласти на органи опіки та піклування обов'язок здійснювати контроль за виконанням батьками своїх батьківських обов'язків. За наявності зазначених обставин суд також може на підставі акта обстеження житлово-побутових умов і клопотання голови районної, районної у м. Києві та м. Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті ради про позбавлення таких батьків батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьківських прав вирішити питання про зміну місця проживання дитини на строк, доки житлово-побутові умови не зміняться, та тимчасове переміщення дитини. Прийняття рішення у такому разі зумовлюється спробою найповніше врахувати інтереси дитини.

Список бібліографічних посилань:

1. Лапчевська О. Ф. Застосування до батьків санкцій сімейно-правової відповідальності: теоретичний аспект. *Держава і право*. 2013. Вип. 60. С. 256–262.
2. Ромовская З. В. Защита в советском семейном праве. Львов: Высш. шк., 1985. 180 с.
3. Мироненко В. П. Відповідальність батьків за шкodu, заподіяну їхніми дітьми. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 1998. № 4. С. 23.
4. Ромовська З. В. Санкції в радянському сімейному праві // Проблеми соціалістичної законності. Харків, 1976. С. 115.
5. За задолженность по коммуналке будут отнимать детей // Судебно-юридическая онлайн газета. URL: <http://sud.ua/news/2017/01/16/99617-za-zadolzhennost-po-kommynalke-bydyt-otnimat-detej#.WHyCYQJPtZ8.twitter>.
6. Сімейний кодекс України: наук.-практ. комент./за ред. І. В. Жилінкової. Харків: Ксилон, 2008. 855 с.

Одержано 03.05.2017

УДК 347.451.2

Аріна Сергіївна Савченко,

доцент кафедри цивільного права та процесу факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3650-4289>

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ФОРВАРДНИХ КОНТРАКТІВ НА БУДІВНИЦТВІ ЖИТЛА

Сфера деривативів надзвичайно складна та різноманітна, оскільки вони використовуються в таких важливих та потужних секторах економіки держави як: валютному та грошовому ринках, ринку боргових зобов'язань, ринку акцій; ринку товарно-сировинної продукції, енергетики, транспорту тощо. Деривативи лежать в основі більшості торгових